

ИНТЕРФЕРЕНЦИЈА ВО ИЗРАЗУВАЊЕТО НА ПОЛОТ И НА ГРАМАТИЧКИОТ РОД ВО НОВИНАРСКИТЕ ТЕКСТОВИ НА ИНТЕРНЕТ И ВО ДРУГИТЕ ПИШАНИ МЕДИУМИ

Снежана Петрова-Џамбазова

*Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје,
Македонија*

Key words: gender, co-reference, reference, text, sentence, clause

Summary: The main aim of this paper is to show the difficulties in understanding the meanings of utterances when there is interference between sex and grammatical gender. For this purpose we used examples from newspaper articles taken from the Internet, which abounds in this kind of documents.

Средниот род (неутрум) како една од парадигмите преку коишто се изразува категоријата род, за разлика од машкиот и женскиот граматички род, се однесува на изразувањето на именки и сл. што означуваат нешто мало (Бл. Конески: 215) обично, (физички или по возраст) и тоа е чисто граматичка категорија, којашто има врска со надворешнојазичната реалност само во однос на поимањето на луѓето, предметите, појавите во однос на нивната објективно или субјективно гледана величина или пак, по оваа парадигма се менуваат именки и именски зборови коишто според завршокот ѝ припаѓаат нејзе.

Во повеќе ситуации настанува мешање на полот и граматичкиот род, со што се доведува во прашање правилното, доследно изразување, (ко)референтоста на јазичните средства во текстот, правилната употреба на кохезивните средства во еден текст и, во крајна линија, самата врзаност на текстот.

Во врска со поделбата на именките според категоријата род, Лилјана Минова-Ѓуркова вели: *Поделбата на именки од машки, женски и среден род – во македонскиот јазик не е мотивирана со изделување на персоналните именки и со воведување на природниот род како критериум. Сепак, во современа состојба забележуваме извесни знаци на поврзување на определени афиксни морфемии со определен род.* (2000: 31).

На пишуваците на новинарските текстови, особено на Интернет, кога им е важно на уредниците на овие страници веста што побрзо да

стигне до читателите, да има особини на сензација итн., забележуваме дека воопшто не им е важна доследноста во јазична смисла на употребата на именките во соодветна граматичка категорија особено пак, кога сакаат да внесат плус информација за полот на лицето за коешто се пишува.

Примери среќаваме во изобилство и кога се работи за конгруенција во рамките на една реченица, внатре во самата реченица, во рамките на поврзувањето на една сложена реченица со друга, па и во поврзувањето на повеќе реченици во еден текст.

За илустрација зедовме примери од повеќе информативни страници, а како централни се примерите од еден текст со иста содржина, даден на повеќе информативни интернетски страници. Целта ни беше да укажеме на неслучајноста во мешањето на формите за изразување на категоријата род и тоа дека полот е една карактеристика којашто еден зборуваач се стреми да ја истакне, ѝ дава предност пред другите карактеристики на лицето (или друго живо суштество) во надворешнојазичната дејствителност.

Грамотичката некоректност се огледа во повеќе различни употреби: во рамките на друга дел-реченица, но и во рамките на повеќе последователни реченици, каде што употребата на именски збор од друг род не може да биде анафорски употребен, бидејќи нема референт. Ќе наведеме примери каде што кореферентноста е искажана имплицитно во глаголската л-форма и преку друг именски збор:

- *Едно момче со својата постапка ја налутило својата девојка, па затоа **решил** на необичен начин да се извини и да се обиде да ја врати. (kurir.mk);*

- *Момчето влегло во интернет кафе и останало таму речиси два дена, а за цело време не **ставил** и залак храна во устата (кирилица.com.);*

- *Локалната полиција соопштила дека овој петок 2-годишно момче побегло од градинка во германскиот град Neuhaus am Inn и само со тротинет **успеал** да стаса дури во соседната држава, до блиското градче Sharding. **Тој** со својот потфат поминал речиси 3 километри, но откако минувачите да¹ забележале дека **момчето** е без надзор веднаш **го** предале на полицијата. Таму **чекало** 2 часа додека не стигнала дојава за „**бегалецот** од градинка“. (interesno.com.);*

---

¹ Примерите се преземени како што стојат, со ред други јазични грешки, коишто нема да бидат предмет на разгледување во оваа статија.

- *Детето побегнало од градинката во градот Неухаус во Германија и сам на својот тротинет успешно(ја² стигнало во соседната држава. (kurir.mk);*

- *Двегодишно детенце побегнало од градинка во градот Нехаус во Германија и сам на тротинет успешно ја преминал границата и стигнал во градот Шардинг во Австрија - соопшти локалната полиција. (Sky.com)*

Од наведените примери јасно се гледа дека неконгруентноста е застапена на повеќе рамништа: во рамките на една сложена реченица (кај две дел-реченици со ист подмет) и во рамките на поголем текст (каде што следната реченица почнува со именски збор (заменка), којашто според поседуваните категории не упатува на никоја од именките употребени претходно и може да се доведе во прашање врзаноста, односно идентитетот на текстот.

Во другата дел-реченица најчесто е употребена глаголска л-форма (којашто со глаголската придавка е една од ретките глаголски форми за коишто е карактеристична категоријата род и тоа како согласувачка, конгруентна, па среќаваме: *едно момче... решил, момчето... не ставил, 2-годишно момче... успеал* итн.

Во други примери анафорски е употребена придавката *сам* (во м.р. наместо во ср.): *Детето... сам, двегодишно детенце... само* итн.

На примерите од овој вид гледаме како на многу јасни дека се работи за граматичка неконгруентност, неправилност во употребата и дека требало да се вложи уште малку повеќе напор да се помисли пред да се употреби соодветната форма.

За разлика од примерите кога во рамките на врзан текст родот на именките се менува во друга, следна реченица и со самото тоа се губи кореферентноста на именките што означуваат исто лице, во исти ситуации доаѓа до мешање на полот со граматичкиот категоријален род.

Ќе наведеме повеќе ситуации од ист текст од повеќе страници на Интернет од 22. 09. 2012 г.:

- *Локалната полиција соопштила дека овој петок 2-годишно момче побегло од градинка во германскиот град Neuhaus am Inn и само со тротинет успеал да стаса дури во соседната држава, до блиското градче³ Sharding. Тој со својот потфат*

---

² исто

³ исто

поминал речиси 3 километри, но откако минувачите да⁴ забележале дека **момчето** е без надзор веднаш го предале на полицијата. Таму **чекало** 2 часа додека не стигнала дојава за „**безалецот од градинка**“.(interesno.com.);

- Сакајќи да ја посети својата баба, **две годишно дете побегнало** од една градинка во Германија и со помош на својот тротинет **стигнало** во соседната Австрија.

Детето побегнало од градинката во градот Неухаус во Германија и **сам** на својот тротинет успешно ја⁵ стигнало во соседната држава преку границата Шардинг во Австрија, соопшти локалната полиција.**Тој**, во својот подвиг, **поминал** околу 3 километри, а минувачите откако виделе дека **детето** е само, го предале на полицијата. Таму **малото момче чекало** два часа додека не пристигнала информацијата за „бегство од градинката“. (Денешен весник на facebook);

- **Двегодишно момче побегнало** од градинката во германскиот град Неухаус ам Ин и **самото** на тротинет **успео** да премине во соседната држава, до блискиот австриски град Сардинг, соопштила локалната полиција.**Тој** во својот подвиг **прешол** околу три километри, пред минувачите да го забележат **детето** без надзор и да го предадат на полицијата. Таму **чекал** два часа додека не стигнала информацијата за **побегнатото дете** од градинката. Медиумите пренеле дека **момчето отишло** во посета на својата баба. (Ohridnews.com)

- **Двегодишно дете** побегнало од градинка во градот Неухаус во Германија и **сам** на тротинет успешно ја **преминал** границата и стигнал во градот Шардинг во Австрија - соопшти локалната полиција.**Тој** во својот подвиг **успео** да прејде три километри, пред случајните минувачи да го забележат **детенцето** без родителска грижа. Во полициската станица **останал** два часа пред да стигнат информациите за **безалецот од градинката**. **Детенцето тргнало** во посета на својата баба - пренесуваат медиумите. (Sky.mk).

Во текстовите евидентна е привичната употреба на именка од среден род: *дете, момче, дете*, наспроти употребата на неконгруентни форми, коишто би требало да корелираат со подметот: *2-годишно*

---

⁴ исто

⁵ исто

момче... само... успеал... Тој ... момчето... чекало... бегалецот; две годишно дете побегнало... стигнало... детето... сам... стигнало... тој... поминал... детето... малото момче чекало...; двегодишно момче побегнало... самото... успеало... Тој... преишло... детето... чекал... побегнатото дете... момчето отишло...; двегодишно детенце... сам... преминал... тој... успеал... детенцето... останал... бегалецот од градинката.

Во никој од овие неколку текстови не се испочитувани граматичките врски меѓу елементите, што се однесува на категоријата род и на самата анафорска употреба на зборовите. Полнозначната именка секогаш е од ср. род, бидејќи, на крајот на краиштата, се работи за двегодишно дете, но веќе во следната реченица (во сите текстови, без исклучок) се употребува анафорска замена за м.р. (тој) и се создава недоумица кој е нејзиниот референт – антецедент. Така што, се доведува во прашање и врзаноста на текстот. Невнимателноста на создавачите на текстот се потврдува и со паралелната употреба на именски зборови или глаголска л-форма низ целиот текст, несоодветни граматички за претходната именка: *Тој, во својот подвиг, поминал околу 3 километри, а минувачите откако виделе дека детето е само, го предале на полицијата. Или: Тој со својот потфат поминал речиси 3 километри, но откако минувачите (да) забележале дека момчето е без надзор веднаш го предале на полицијата.* Извадена од контекст, за реченицата не може да се каже дека има ист подмет, но исто така, не може да се смета дека и некој којшто не е навикнат на интерференции од ваков вид, не е роден говорител, би ја разбрал.

Немањето референција, ендофора, како еден од главните фактори коишто влијаат на поврзувањето на јазичните средства во текст (Л. Минова-Гуркова: 299), го разнишува неговиот идентитет.

Од друга страна, некои примери стојат во тесна врска со лексичкото поврзување, како едно од кохезивните средства во текстот, па примери како:

Со тротинет по цел свет, но само до Австрија

Двегодишно германче, реши да ја посети соседна Австрија, на тротинет.

Малиот авантурист, тргнал од својата градинка во градот Нехаус, со тротинет и успеал да премина⁶ граница и да дојде до градот Шердинг, во Австрија. Со тротинетот преминал три

---

⁶ исто

километри, се⁷ додека некој случаен минувач на забележал дете без надзор. Се чудиме, како успеал толку многу пат да поминал, без да биде забележан. Но можеби во јужна Германија е нормална слика двегодишно дете да вози по автопат со тротинет па затоа бил забележан во Австрија. Според локалните власти, причината за овој подвиг на малиот тротинеџија е да ја посети баба му, која живеела во Австрија. Па драги родителите, однесете го малиот кај баба му, заслужува! (бркај работа. мк)

Во конкретниот пример во втората реченица е употребено лексичко поврзување со карактеризација, па кореферентни се: *двегодишно Германче – малиот авантурист – двегодишно дете – малиот тротинетчија – малиот ...* При ваквата употреба заменските зборови или глаголската л-форма се однесуваат на именка соодветна во однос на граматичките категории, па ваквата употреба не е надвор од нормата.

Анета Дучевска (2005:45) во врска со референцијата наведува дека: во секој јазик постојат такви единици што, употребени надвор од текстот, не можат да добијат полна семантичка интерпретација, па посочуваат на друга единица или на друг елемент за да се интерпретираат. Во интерес на добивањето на полна семантичка интерпретација од страна на читателите, конзументите на ваквите текстови е нивната граматичка коректност, што секако ќе придонесе и за поголема ефективност на самиот текст.

Од примериве може да се заклучи дека она што наоѓа поткрепа, што се поклопува со надворешнојазичната дејствителност, многу полесно, спонтано се одржува во јазикот, меѓутоа од другата страна на терезијата стои барањето за обезбедување на еднозначна информација и исполнувањето на неговата референтна функција, што е првенствено важно за текстови од новинарскиот потстил.

Литература:

- Дучевска. Анета. 2005. Анализа на текстот и дискурсот во македонскиот јазик (докторска дисертација) Скопје.
- Конески. Блаже. 1987. Граматика на македонскиот литературен јазик. Култура: Скопје.
- Минова-Гуркова. Лилјана. 2000. Синтакса на македонскиот стандарден јазик. Магор: Скопје.

---

⁷ исто